

LAUSUNTO
SPY 22.5.2020

Sosiaalipoliittinen yhdistys ry

Asia: O 5/2019 vp Tulevaisuusvaliokunnan selvityshankkeet 2019–2023

SOSIAALIPALVELUT KORJAAVAT PANDEMIAN JÄLKÄÄ

Sosiaalipoliittinen yhdistys ry:n (SPY) puolesta kiitän mahdollisuudesta lausua Tulevaisuusvaliokunnan selvityshankkeista (O 5/2019 vp) ja erityisesti kysymyksestä siihen, minkälaisia tarpeita sosiaalipalveluille koronapandemia on aiheuttanut ja voi aiheuttaa.

Haavoittuvassa asemassa olevat kansalaiset kärsivät epidemian vaikutuksista eniten ja heidän tilanteensa heikkenee entisestään, mikäli epidemian rajoitustoimet pitkittyvät. Esimerkiksi omaishoitajat, mielenterveyspotilaat, vammaiset, päihdeongelmaiset, maahanmuuttajat ja erityisesti lapset ja nuoret kuuluvat tähän joukkoon. Koronapandemian aiheuttamaan nykyiseen palvelutarpeeseen vastaamisessa sekä tulevan tarpeen ennakkoinnissa tulisi SPY:n näkemyksen mukaan huomioida ainakin seuraavat seikat:

1) Opitaan alueiden erilaisuudesta kaikkien hyödyksi

Kunnat, kuntayhtymät ja yhteistoiminta-alueet järjestävät sosiaalipalveluitaan eri tavoin. Väestö rakenne on eri puolilla Suomea erilainen ja palvelutarpeissa on eroja, samoin kriisinaikaisissa toimintatavoissa. Saaduista kokemuksista pitää oppia ja hyvät toimintatavat ottaa käyttöön nopeasti kaikkialla. Esimerkiksi perhe- ja lähisuhdeväkivallan akuuttiin kriisiin apua tarjoavissa turvakodeissa apua tarvitsevien määrä ei ole Helsinkiä lukuun ottamatta kasvanut.¹ Huolena on, että suuri osa perheiden hädästä jää kodin seinien sisälle eikä apua haeta ja saada riittävästi. Kasvokkaisten kohtaamisten vähentyessä mahdollisuudet digitaalisten palvelu- ja tiedotuskanavien käyttöön vaihtelevat väestössä paljon. Haavoittuvassa asemassa olevat ihmiset jäävät helposti näiden palvelukanavien ulkopuolelle.² On välttämätöntä selvittää ja ottaa valtakunnallisesti käyttöön ne hyväksi havaitut työtavat, joilla on tavoitettu erityisryhmiin kuuluvia kuten asunnottomia ja riskiryhmiin kuuluvia, joiden liikkumista kodin ulkopuolella on rajoitettu.

2) Toimeentuloturva vahvistettava erityisesti lapsiperheiden osalta

Pienituloisten lapsiperheiden tilannetta on pahentanut koulujen ja päiväkotien sulkeminen. Järjestöt ja seurakunnat ovat vastanneet tähän akuuttiin hätään lisäämällä esimerkiksi ruoka-apua. Pandemian

¹ Epidemian aikana Ensi- ja turvakotien liiton perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön avopalveluissa apua tarvitsevien määrä on sen sijaan kasvanut 40-48% ja eroauttamisessa 60 %. Lähde: Särkelä, R. & Siltaniemi, A. (2020) Ensi- ja turvakotien liiton nettikysely lapsiperheille korona-tilanteen aiheuttamista ongelmista. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/wp-content/uploads/2020/05/Ensi-ja-turvakotien-liiton-lapsiperheiden-koronakyselyn-raportti-19.5.2020.pdf?x91218>

² Hyppönen, H., Pentala-Nikulainen, O., & Aalto, A-M. (2018) Sosiaali- ja terveydenhuollon sähköinen asiointi 2017. Helsinki: Terveystietokeskus ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-103-4>

pitkittyessä työttömien ja lomautettujen määrä kasvaa ja samalla kasvaa myös tarve esimerkiksi toimeentulotukeen. Riskinä on, että lapsiperheköyhyys kasvaa nykyisestä. Siksi on varmistettava, että sosiaalipalvelut jalkautuvat sinne, missä niitä tarvitaan, esimerkiksi lapsiperheiden tueksi arjessa. Samaan aikaan on varmistettava, että sosiaaliturvaetuuksia ja toimeentulotukea on osattu hakea ja myös saatu. Pahimmassa tapauksessa heikkoa toimeentuloturva paikataan pikavipeillä tai kulutusluotoilla, mikä saattaa johtaa velkakierteeseen, jos työhön ei päästäkään palaamaan suunnitellusti.

3) Pidetään kaikki mukana

Palveluita tarvitsevat ja niistä hyötyvät pitää tavoittaa ennen kuin ongelmat pääsevät kasautumaan. Osa sosiaalipalvelujen asiakkaista tarvitsee yhtäaikaista useita eri palveluita. Huomiota tulee kiinnittää näihin yhteisasiakkaisiin, joista kukaan yksittäinen toimija ei välttämättä kannu vastuuta. Hajanainen ja siiloutunut palvelujärjestelmä kuitenkin vaikeuttaa tarvittavan tuen saamista. Sosiaalipalveluiden pitäisi tehdä tiivistä yhteistyötä ainakin TE-palveluiden, opetustoimen, Kelan ja terveydenhuollon kanssa. Esimerkiksi työnantajille tarjottava lisätuki nuorten työttömien palkkaamiseen tai maksuttomat avoimen korkeakoulun opinnot nuorille auttavat heitä kriisin yli. Yhteistyökatkokset toimijoiden välillä voivat viivästyttää avun saamista ja aiheuttaa pidemmällä aikavälillä mittavia kustannuksia.³

Palveluiden johtamiseen, päätöksentekoon ja toimivaltaan liittyvät epäselvyydet aiheuttavat toiminnallisia aukkoja, osaoptimointia, päällekkäistä toimintaa ja pahimmillaan asiakkaiden käännättämistä pois palveluista.

4) Pandemian toiseen aaltoon varauduttava

Lastensuojeluilmoitusten määrä on korona-aikana laskenut suurissa kaupungeissa 30–50%. Tämä merkitsee sitä, että kunnissa tulee varautua merkittävään lasten ja lapsiperheiden palvelutarpeen kasvuun ja siihen vastaamiseen akuutin koronatilanteen helpottaessa esimerkiksi lisäresursseina koulukuraattorien ja koulunkäyntiavustajien palkkaamiseen ensi vuodelle.

Sosiaalipalveluissa pandemian seurausten hoitamisessa on pyrittävä "ennakoimaan ennakoimatonta" kaikkien sosiaalihuollon asiakasryhmien osalta. Koronapandemian jo synnyttämä ja sen mahdollisen pitkittymisen aiheuttama palvelutarve edellyttää kaikkien mahdollisten olemassa olevien resurssien hyödyntämistä, mikä tarkoittaa yhteistyötä muiden hallinnonalojen kanssa ja myös tiivistä yhteistyötä järjestöjen kanssa. Kohdentamalla oikein resursseja sosiaalityöhön ja -palveluihin voidaan ehkäistä niin sosiaali- kuin muiden palveluiden aiheuttamien kustannusten kasvua tulevaisuudessa.

Helena Hirvonen
Dosentti, yliopistonlehtori, Itä-Suomen yliopisto
Sosiaalipoliittisen yhdistyksen puheenjohtaja

³ Määttä, A. (2016) Palveluintegraatio ja moniasiakkaat sote-uudistuksessa. Teoksessa Niemelä, J., (toim.) Sote sosiaalisen kestävyys vahvistajana. Diak puheenvuoro 2, (s. 26–38). Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-2660>